Hz. YUNUS

- وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

- ***Zünnûn'u da (Yunus'u da zikret). O öfkeli bir halde geçip gitmişti; bizim kendisini asla sıkıştırmayacağımızı zannetmişti. Nihayet karanlıklar içinde: "Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum!" diye niyaz etti.***[1]

---

[1] Enbiya, 21/87.

Soyu ve Yaşadığı Bölge:

- Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Yunus'un adı dört yerde zikredilmektedir. İki yerde de onu kendisini yutan balık münasebetiyle, her ikisi de "balık sahibi" anlamına gelen "Zü'n-Nûn ve Sahibu'l-Hût' isimleriyle anılmıştır.
- Nisa, 4/163; En'am, 6/86; Yunus, 10/98; Sâffât, 37/139; Enbiya, 21/87; Kalem, 68/48.
- Peygamberimiz, onun babasının adının Mettâ olduğunu söylemiştir.[2] Bazı kaynaklarda Hz. Yakub'un oğullarından Bünyâmin neslinden olduğu söylenmektedir.

- Hz. Yunus'un adı İncil'de Jonah veya Yonah olarak geçer. O, geniş topraklara hükmeden Asurlular‘ın başkenti Ninova şehrine peygamber olarak gönderilmiş ve yaygın kanaate göre m.ö. 860-784 yılları arasında II. Yereboam devrinde yaşamıştır.
- Kalıntıları, Irak'ta Musul kentinin tam karşısında Dicle nehrinin doğu yakasında bulunan bu şehir, onun zamanında Asur medeniyetinin ihtişamını temsil ediyordu. Günümüze ulaşan ve çok geniş bir alana yayılmış bulunan kalıntıları dahî, bu ihtişamı göstermeye yeter bulunmaktadır. Bugün orada Hz. Yunus'a nispet edilen bir tepe mevcuttur.

Peygamber Olarak Görevlendirilmesi:

- Putlara tapan Ninova halkı, günah ve isyanlara boğulmuş, aralarında her türlü kötülük yayılmıştı. Allah Teâlâ, onlara doğru yolu göstermek için, Yunus peygamberi gönderdi. Hz. Yunus, 40 yaşında iken peygamber olarak görevlendirildikten sonra, diğer peygamberlerin yaptığı gibi, hemen davete başladı. Ancak kavmi, uzun süre (bâzılarına göre 33 yıl) geçmesine rağmen davetini bir türlü kabul etmiyordu.
- Rivayete göre bu müddet içinde kendisine sadece iki kişi iman etmiştir. Hz. Yunus, her türlü kötülüğü işlemeye devam eden ve davetini engellemeye çalışan kavminin bu durumundan son derece sıkılmıştı. Kavminin iman etmemesi yüzünden duyduğu üzüntü ve öfkenin son haddine vardığı günlerden birinde, alâmetlerine bakarak müşriklere üç gün sonra başlarına büyük bir azabın geleceğini haber verdi ve Allah tarafından henüz hicrete izin verilmemiş olduğu halde onlardan ayrıldı.

Kavmini Terk Etmesi:

- Onun kızgınlığı, şüphesiz ki, Allah rızasına yönelik olup, dinin haysiyet ve şerefini korumak arzusundan kaynaklanıyordu. O, bu yaptığını da Allah rızasını gözeterek yaptığına inanıyordu.
- Ancak Hz. Yunus, kavminden ayrıldıktan kısa süre sonra beklemediği bir durumla karşılaştı. O, kavmine kızgın bir halde limana gitmiş, haddinden fazla yolcu alan ve hareket etmek üzere olan bir gemiye binmişti. Gemi denizin ortasında aşın yük yüzünden batma tehlikesi geçirince, yükü hafifletmek maksadıyla denize atılacakları belirlemek için çekilen kura sonucu onun adı da çıktı ve denize atıldı.
- Kur'ân-ı Kerim, onun bir kura sonucu denize atıldığını haber vermiş; ancak denize atılmasını gerektiren bu kura çekiminin sebebinden bahsetmemiştir.
- Kura çekilme sebebi hakkında üç değişik görüş nakledilmiştir:

- Bu kuranın sebebi, büyük ihtimâlle yükün fazlalığı yüzünden batma tehlikesi geçiren bu gemiden bazı adamların atılmasının kaçınılmaz hâle gelmesi olmuştur.
- Bu rivayetlerden birine göre, gemi bir fırtınaya yakalanınca, bu fırtınanın, gemide efendisinden kaçmış bir kölenin bulunmasından kaynaklandığı, bu köle denize atılmadıkça fırtınanın dinmeyeceği söylenmiş, yolculardan hiçbiri köle olduğunu kabul etmeyince, onun kura ile belirlenmesi istenmiştir. Çekilen kura Hz. Yunus'a isabet etmiştir.
- Başka bir rivayette de, geminin limandan hareket edemediği, bunun gemide bir suçlunun bulunmasına bağlandığı, suçluyu tespit için çekilen kuranın Hz. Yunus'a isabet ettiği zikredilmiştir.[2]

---

[2] Taberi, Tefsir.

Balık Tarafından Yutulması:

- Çekilen kurada Hz. Yunus‘un adı da denize atılacaklar arasında çıkmış ve hemen denize atılmıştı. İşte bu sırada onu büyük bir balık yutuverdi. Hz. Yunus, balığın karnında zifiri karanlık bir ortamda hâlâ hayatta olduğunu fark ettiği esnada, bütün bunların işlediği hatalar yüzünden başına geldiğini de anladı. Kendisini affetmesi için hemen Allah'a sığındı ve kendisini bu karanlıklardan kurtarmasını istedi:
- **وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ**
- ***Zünnûn'u da (Yunus'u da zikret). O öfkeli bir halde geçip gitmişti; bizim kendisini asla sıkıştırmayacağımızı zannetmişti. Nihayet***

karanlıklar içinde: "Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum!" diye niyaz etti.[3]

[3] Enbiya, 21/87.

- Müfessirler, Allah'ın Hz. Yunus‘u sıkıntıya sokmasının sebebi olarak, genellikle onun işlediği üç hatadan bahsetmişlerdir:
- 1- Kavmine gönderilecek azabın vakti henüz Allah tarafından kesin olarak bildirilmemiş olduğu halde, alâmetlerine bakarak azabın vaktini bizzat tayin etmeye kalkışması.
- 2- Hiç bir peygamber, Allah'tan emir gelmeden hicret için kavmini terk etmediği halde, azap vakti gelmeden önce sabırsız davranarak kavmini terk edip hicrete çıkması.
- 3- Kavminden azabın kaldırılmasından sonra bile kavmine geri dönmek istememesi.[4]

---

[4] Mevdudi.

- Âyetlerde bildirildiğine göre, onun duasını kabul eden Allah, balığa emrederek onu deniz sahilinde ağaçsız ve gölgesiz bir yere bırakmasını sağladı. Ayrıca o sırada hasta olduğundan, onu güneşten koruması ve yiyecek sağlaması için üzerine kabak cinsinden geniş yapraklı bitkiler bitirdi.
- Hastalıktan kurtulup güç ve kuvvetini yeniden kazanmasından sonra ise onu tekrar kavmine davet için gönderdi. Hz. Yunus, kavmine ulaştığında tahmin edemeyeceği sevindirici bir durumla karşılaştı. Çünkü küfürdeki inatları dolayısıyla terk etmiş olduğu nüfusları yüz bini aşan Ninovalılar, onun yokluğu sırasında yaşanan fevkalâde hadiselerden ibret almışlar, daha o dönmeden önce onun peygamberliğine iman edip davetini kabul etmişlerdi.
- Kur'ân-ı Kerim, onun başından geçenler ve onu sevindiren bu gelişme hakkında şu açıklamayı yapmaktadır:

- ***Şüphesiz, Yunus da gönderilen peygamberlerdendir. Bir zaman o, kaçıp dolu bir gemiye binmişti. Gemidekilerden bir kısmının atılması için kura çekilmişti de, O da denize atılanlardan olmuştu. Denize atılınca balık onu yutmuştu. O pişmanlık içindeydi. Eğer o, Allah'ı çok tesbih edenlerden olmasaydı, insanların tekrar diriltileceği Kıyamet gününe kadar balığın karnında kalırdı. Biz, onu balığın karnından hasta bir vaziyette çorak bir sahile attık. Üzerine geniş yapraklı bir bitki bitirdik. Ve onu, nüfusu yüz bin hatta daha fazla olan bir kavme peygamber olarak gönderdik. Onlar, Yunus'un davetini kabul edip iman ettiler. Biz de onları bir vakte kadar nimetlerimizden yararlandırdık.***[5]
- Hz. Yunus'un balığın karnında kaldığı süre hakkında kesin bir bilgi yoktur. Kaynaklarda 1 saat ile 40 gün arası sürelerden bahsedilmiştir.

[5] Saffat, 37/137-148.

Kitab-ı Mukaddes’te Hz. Yunus:

- Kitab-ı Mukaddes'te Yunus kitabında ise özetle şu bilgi verilmiştir:
- Nineve'ye (Ninova) peygamber olarak gönderilen Yunus, daveti bırakıp Tarşiş'e kaçmak niyetiyle Yafa limanından bir gemiye biner. Korkunç bir fırtına çıkınca, bu fırtınanın içlerinden biri yüzünden çıktığı söylenir ve bu şahıs kura ile belirlenir. Kurada çıkan Yunus, Rabbinin önünden kaçtığını, giderek şiddetlenen fırtınanın kendisi yüzünden çıktığını itiraf eder, kendisini denize atarlarsa duracağını söyler ve kendi isteğiyle denize atılır. Ardından deniz sakinleşir, Yunus ise bir balık tarafından yutulur ve üç gün sonra Allah'ın emriyle balık tarafından sahile atılır. (Yunus Kitabı, 1/1-17).
- Balık tarafından sahile atılan Hz. Yunus, tekrar Ninova'ya gönderilir. Yunus halka 40 gün sonra Ninova‘nın yıkılacağını söyler. Bundan etkilenen halk iman edince Allah, onlardan azabı kaldırır. Azabın

kaldırılması Hz. Yunus'un gücüne gider ve buna öfkelenir. Yalancı duruma düşmek yüzünden, kendisi için ölümün yaşamaktan daha hayırlı olduğunu söyler ve şehirden ayrılıp şehir dışında bir gölgelik altına oturur.

- Onu üzüntüsünden kurtarmak isteyen Allah, üzerine gölge olsun diye bir asma kabağı bitirir. Yunus buna sevinir; ancak ertesi gün kabak kuruyunca güneşte kalan Hz. Yunus sıcaktan baygın düşer ve tekrar ölümü ister. Bunun üzerine Allah, ona hitap ederek şöyle der: "Sen emeğini çekmediğin ve büyütmediğin asma kabağına acıyorsun. O kabak ki, bir gecede çıktı ve bir gecede yok oldu. Ya ben Ninova için, o büyük şehir için acımayayım mı? O şehir ki, orada sağını ve solunu seçemeyen 120.000'den ziyade insan, birçok da hayvan var." (Yunus Kitabı, 2/1-10; 3/1-10; 4/1-11).

Tevrat’taki Bilgilerin Değerlendirilmesi

- Görüldüğü gibi Kitab-ı Mukaddes'teki bu bilgilerden bir kısmı ya Kur'ân-ı Kerim'de yoktur veya farklı olarak aktarılmıştır. Kur'ân'da olmayan bilgiler, genellikle bir peygambere yakışmayacak türdendir ve İnsanlar tarafından uydurulduğu açıktır. Meselâ, bir peygamberin, kavminin affedilmesine üzülmesi düşünülemez. Kur'ân'dan farklı anlatımlar da, bu eserlerdeki tahrifatı göstermektedir.
- Kur'ân, kabağın Hz. Yunus'un balık tarafından hasta bir şekilde sahile atılması esnasında ona bir lütuf olarak bitirildiğini söylerken, Kitab-ı Mukaddes bunu kavminin affedilmesinden sonrasına erteler ve Yunus'un işin mâhiyetini kavramasını sağlayacak bir örnek vermek maksadıyla bitirildiğini belirtir.

- Ninovalılar, Hz. Yunus’un kendilerinden ayrılmasından sonra, onun kendilerini tehdit etmiş olduğu azabın alâmetlerini görmeye başlamışlardı. Bu fevkalâde olay karşısında Allah'ın birliğine ve Yunus'un peygamberliğine iman ederek, gelmekte olan azabı kaldırması için Allah'a yalvarıp yakardılar. Yüce Allah, bir istisna olarak onların yeis halindeki bu imanını kabul etti. İnsanlık tarihinde ilk defa, bir kavmin yeis halindeki imanı geçerli sayılmış; Cenab-ı Hak, Yunus kavminin duasını kabul ederek onlardan azabı kaldırmıştı. Bu olay Kur'ân-ı Kerim'de şöyle açıklanmıştır:

- فَلَوْلاَ كَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ

- ***"Haklarında Rabbinin azap hükmü sabit olanlar, iman etmezler. Onlara her türlü delil gelse de, can yakıcı azabı görünceye dek iman etmezler. Heyhat o vakit iman edip de imanları kendilerine fayda vermiş bir memleket olsa idi? Ancak Yunus'un kavmi bundan müstesna; onlar bu durumda iman edince, kendilerinden dünya hayatındaki rüsvaylık azabını kaldırdık ve onları bir süre daha faydalandırdık.***[6]

---

[6] Yunus, 10/98.

- Mevdûdî, bu kavmin yeis halindeki imanının istisna olarak kabul edilme sebebinin, Hz. Yunus‘un hicrete izin verilmeden onlardan ayrılması olduğunu ve onun bu davranışının Allah'ın adaleti gereği onlara verilecek cezayı ortadan kaldırdığını söyler. Buna göre, onun erken ayrılması, bu kavmin cezaya çarptırılması için gereken şartların tamamlanmasını engellemiş olmaktadır.[7]
- Ninova halkı, azap alâmetlerini görünce iman etmiş ve bir istisna olarak helakten kurtulmuştu.
- Ancak onlar, Hz. Yunus’un vefatından bir süre sonra yine doğru yoldan ayrıldılar. Giderek yozlaşan bu toplum, kendilerine gönderilen iki peygamberin mesajına da kulak asmadı. Neticede M.Ö. 602 yılında Midyalılar, Babilliler'den de destek alarak Asurlular'a karşı şiddetli bir saldırıya geçtiler. Yenilen Asur ordusu başkent Ninova'da mahsur kaldı.

[7] Mevdudi, Tefhim.

Kuşatmanın ardından Midyalılar kaleye girip şehri yağma ve tahrip ettiler. Asur kralı ise, sarayını yakıp kendisi de içinde yanarak intihar etti. Ninova şehrinin kalıntıları, bu yağma ve tahribin bazı izlerini hâlâ taşımaktadır.

<u>Hz. Yunus Kıssasından Alınacak Dersler:</u>

- **1. Ders:**
- Allah Teâlâ, Peygamber Efendimize, davet hususunda Hz. Yunus gibi aceleci ve sabırsız olmaktan sakınmasını ve Mekke müşriklerinin eziyetlerine sabrederek tebliğ görevini ısrarla devam ettirmesini emretmiştir.
- Ona, kendisine iman etmediler diye kavmine kızıp aralarından ayrılan Hz. Yunus'un balığın karnında iken duyduğu pişmanlık ve üzüntüyü ve bu sıkıntıdan kurtulmak için yaptığı duayı hatırlatmıştır. İlâhî lütuf olmasaydı onun kınanmış bir durumda kalacağını; ancak suçunu itiraf edip samimi bir şekilde tevbe etmesi sayesinde kurtulduğunu ve tekrar Allah'ın seçtiği salih kişilerden olduğunu haber vermiştir:

- فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ

- ***“Öyleyse Rabbinin hükmüne sabırla katlan ve öfkeye kapılıp da sonra (ıstırap içinde) haykıran balık sahibi (Yunus peygamber) gibi olma.***

- لَوْلَا أَن تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ

- ***Ona Rabbinden bir nimet yetişmiş olmasaydı, kınanmış olarak çorak bir yere atılmış olacaktı.***

- فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ

- ***Ancak Rabbi onu peygamber olarak seçti de onu salihlerden eyledi.”***[8]

---

[8] Kalem, 68/48-50.

- **2. Ders:**
- Müminlerin, Hz. Yunus'un yaptığı gibi, darlık ve sıkıntı anında Allah'a sığınması, aczini ve noksanlığını arz ederek O'ndan sıkıntının giderilmesini istemesi lâzımdır:
- **...فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ {} فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ**
- ***...Karanlıklar içerisinde şöyle nide etti: "Senden başka ilâh yoktur. Seni tenzih ve teşbih ederim. Doğrusu ben zâlimlerden oldum!' Biz de duasını kabul edip onu sıkıntılardan kurtardık. İşte, mü'minleri böyle kurtarırız."[9]***

---

[9] Enbiya, 21/87-88.

- Rasûlullah, Hz. Yunus‘un bu duâsıyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

- دَعْوَةُ ذِي النُّونِ إِذْ دَعَا وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ، فَإِنَّهُ لَمْ يَدْعُ بِهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اِسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ

- *Herhangi bir Müslüman, herhangi bir hususta, Yunus'un “***Senden başka ilâh yoktur. Seni tenzih ve teşbih ederim. Doğrusu ben zâlimlerden oldum!”** *duasıyla Allah'a yalvarırsa, duası mutlaka kabul olunur.*[10]

---

[10] İbn Hanbel, Tirmizi.

- Rasûlullah, şiddet ve sıkıntı anında yapılacak duanın önemi hakkında İbn Abbas'a şöyle demiştir:
- *"Allah'ın emirlerine uy ve onlara sahip çık ki, O da seni korusun. Allah'ın emirlerini uygulamaya devam et ki, şiddet ve sıkıntı anında O'nun yardımını karşında bulasın. Genişlik zamanlarında Allah'ı tanırsan O da darlık ve zorluk zamanlarında seni tanıyıp gözetir. Bir şey isteyecek olursan Allah'tan iste, bir yardım talebinde bulunacaksan Allah'ın yardımına başvur.*

3. Ders:

- Tebliğ vazifesini yürütürken, çeşitli güçlüklere katlanmanın şart oluşudur. Nitekim, Hz. Yunus'un, Allah'tan izinsiz hicrete çıkması, kendisi için kusur sayılmıştır. İlgili ayetlerde Hz. Yunus'un bu durumu hatırlatılarak, Rasulullah'a onun gibi aceleci olmaması emredilmiştir.
- Ancak Hz. Yunus'un Allah tarafından bağışlanan bu davranışı, onun derecesini düşürmez ve faziletini eksiltmez. Nitekim Sevgili Peygamberimiz, böyle bir anlayışın yanlışlığına işaret etmiş ve şöyle buyurmuştur:
- لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَقُولَ أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى
- *"Hiç bir kişi için, 'Ben muhakkak Yunus b. Mettâ'dan hayırlıyım' demek uygun değildir."*[11]

[11] Buhari.